

Scenariusz zajęć z przedsiębiorczości

Od kamyka do grosika

Cel:

- omówienie zagadnień związanych z bezpośrednią wymianą dóbr i usług (barter),
- wyjaśnienie funkcji pieniądza jako środka wymiany.

Pojęcia: barter, funkcje pieniądza, wymiana pieniężna, nominał, transakcja, konsument, bank centralny.

Oczekiwane rezultaty

Po zakończonych zajęciach uczeń potrafi:

- wyjaśnić pojęcia: barter, gospodarka barterowa, pieniądz, wymiana pieniężna,
- określić cechy i funkcje pieniądza,
- wymienić czynniki, które sprawiają, że wymiana pieniężna ułatwia produkcję oraz wymianę dóbr i usług, ocenić korzyści wynikające z wymiany pieniężnej.

Materiały i pomoce; tekst 1 „Gospodarka barterowa”, tekst 2 „Historia pieniądza”, tekst 3 „Funkcje pieniądza”.

Proponowany przebieg zajęć

1. Przedstawiamy uczniom cele zajęć. Następnie zachęcamy do wykonania pierwszego ćwiczenia. Rozdajemy materiał nr.1, a następnie odczytujemy instrukcję dla wszystkich.

Wyobraźcie sobie, że w nocy każdy z was został przeniesiony na inną planetę, ma przy sobie tylko jeden zapasowy przedmiot. Rozglądając się wokół dostrzegasz innych ludzi. Nie znasz ich, ale zastanawiasz się jak ułożyć sobie życie na tej planecie. Pomyśl jak wejść w posiadanie rzeczy potrzebnych ci w tej chwili. Postępuj zgodnie z otrzymaną instrukcją.

Obserwuj uczniów przez 10 minut. Po upływie tego czasu zapytaj, do jakich transakcji czyli wymiany doszło? Co utrudniało lub ułatwiało jej dokonanie? Następnie poproś, aby zastanowili się, jak poradziliby sobie z podobną sytuacją w ich codziennym życiu:

- Jak nabywaliby ubrania?
- Skąd braliby jedzenie?
- Jak płaciliby za przejazd autobusem? itd..

Po wymianie propozycji uczniów wprowadź pojęcie „gospodarka barterowa”.

Gospodarka barterowa występuje, gdy wytworzono nadwyżkę produktu i wymieniano go na inny towar. Do barteru nadawały się dobra, które można zaoferować innym. Była to wymiana bezpośrednia. Każdy występował w roli producenta (wytwarzał produkt), sprzedawcy oraz nabywcy (konsumenta). Pieniądz nie występował w roli pośrednika wymiany.

Następnie wraz z uczniami próbujemy wypisać przyczyny nieefektywności bezpośredniej wymiany dóbr.

- Każdy musiał mieć nadwyżkę dóbr, którą wcześniej wytworzył.

- Każdy samodzielnie musiał znaleźć osobę, która chce z nim się wymienić, co często wymagało sporo czasu i wysiłku.
- Produkty były „niepodzielne” i każdorazowo trzeba było określić co, ile, za co i jakie towary można otrzymać.
- Były problemy z transportem, przemieszczaniem się osób.
- Konieczny był czasami łańcuch transakcji w celu uzyskania niektórych towarów.
- Nietrwałość niektórych dóbr będących przedmiotem wymiany, np., żywność.
- .....

Skoro gospodarka barterowa sprawiała problemy należało ją udoskonalić. Sporządźmy listę przedmiotów, które pełniły rolę pieniądza (sól kamienna, muszle, tytoń, paciorki, zboże, srebro, kamienie, bydło....)

Podsumowując korzystamy z tekstu nr2, aby uczniowie odczytali go w parach.

2. Na podstawie historii pieniądza widzimy, że przeszedł on ewolucję. Następnie omawiamy rodzaje pieniądza, jakie występują obecnie w gospodarce.

- Papierowy – symbol wartości wymieniany na złoto, wyrażający wartość towarów i usług i będący pośrednikiem wymiany w procesie ich wymiany.

- Bezgotówkowy – istnieje wyłącznie w postaci zapisów na bankowych rachunkach, które uruchamiamy za pomocą czeków płatniczych i kart płatniczych (tzw. pieniądza elektronicznego). Natomiast np. złoto stanowi rezerwę finansową państwa.

Jakimi cechami powinien charakteryzować się środek płatniczy. Uczniowie mogą kończyć zadawane przez nauczyciela zdania:

1. Musi być trwałe, aby
.....
2. Powinien być niepodzielny, gdyż
.....
3. Musi być łatwy do przechowywania, przenoszenia, bo
.....

Dzielimy uczniów na małe grupy i rozdajemy materiał nr 3 i prosimy o wykonanie zadania. W trakcie pracy uczniów nauczyciel kontroluje pracę, udziela dodatkowych wyjaśnień. Po zakończonej pracy jedna osoba czyta odpowiedzi.

Podsumowując zajęcia wypisujemy czynniki, które ułatwiają produkcję towarów oraz wymianę dóbr i usług:

- Oszczędza czas i wysiłek poświęcony na poszukiwanie i dokonywanie transakcji,
- Umożliwia wymianę niepodzielnych, różnorodnych dóbr,
- Ułatwia specjalizację w produkcji,
- Umożliwia porównywalność wartości odmiennych towarów i usług,
- Ułatwia ustanowienie kursu wymiennego,
- .....

Materiał pomocniczy nr1

GOSPODARKA BARTEROWA

Masz książkę –chcesz ją wymienić na sweter.

Masz sweter – pragniesz wymienić go na buty.

Masz buty – chcesz je wymienić na sweter.

Masz buty chcesz wymienić na materac do spania.

Masz materac do spania – chcesz wymienić go na sweter i garnek do gotowania.

Masz sweter – chcesz wymienić na garnek do gotownia i łyżkę.

Masz garnek do gotowania – pragniesz wymienić go na mydło i szampon.

Masz szampon – chcesz wymienić na chleb.

Masz chleb – chciałbyś wymienić go na 10 litów wody.

Masz 10 litrów wody – chcesz wymienić na ciepły koc.

Masz ciepły koc – zamierzasz wymienić go na wodę.

Masz chleb – chcesz wymienić go na scyzoryk.

Masz scyzoryk – chcesz go wymienić na 10 metrów sznura.

Masz scyzoryk – chcesz go wymienić na koncentrat żywności.

Masz sznur – chciałbyś wymienić go na materac.

Masz scyzoryk – pragniesz wymienić go na chleb.

Masz mydło i szampon – chcesz wymienić go na garnek do gotowania.

Masz papier i długopis – chcesz wymienić je na sznurek.

Masz sznurek – chcesz wymienić go na długopis.

Masz tabliczkę czekolady – chcesz wymienić ją na sznurek.

Masz sznurek – chcesz wymienić go na słodycze.

Masz jabłka – chcesz wymienić je na tabliczkę czekolady.

Masz czekoladowego batona – chcesz wymienić go na jabłka.

Masz dwie bulki – chcesz wymienić je na puszkę coca-coli.

Masz puszkę coca-coli – chcesz ją wymienić na batona czekoladowego.

Masz puszkę coca-coli – chcesz wymisnąć ją na świeże bułeczki.

Masz tabliczkę czekolady – chcesz wymienić ją na scyzoryk.

Materiał pomocniczy nr 2

HISTORIA PIENIĄDZA

Już u ludzi pierwotnych istniał podział pracy, pozwoliło to różnicować produkcję. Ludzie wyprawiali skóry, polowali na dzikie zwierzęta, łowili ryby. Wymieniano towar za towar, czyli była to gospodarka barterowa. Przez wiele stuleci handel polegał na wymianie przedmiotów. W związku z trudnościami, które napotykała gospodarka barterowa, koniecznością stało się wprowadzenie ich ekwiwalentu czyli pieniądza. W niektórych krajach wartość różnych dóbr mierzono stosowną ilością zboża. Zaletą takiego przeliczania było to, że ziarno można było odsypywać lub dosypywać i w ten sposób płać za dany towar. W krajach, gdzie większą rolę odgrywało pasterstwo, hodowla, za środek wymiany uznawano bydło.

Powszechnym środkiem wymiany była również sól, także w Polsce. Z tych też czasów pochodzi pewnie powiedzenie „słono za coś płać”, które potwierdza, że sól odgrywała u nas rolę pieniądza. W funkcji środków płatniczych występowały także kamienie szlachetne, pąciorki, przyprawy itd.

Ludzie jednak doszli do wniosku, że najwygodniejszym środkiem płatniczym są kruszce, metale.

Początkowo w obiegu stosowano bryłki metalu: żelazo oraz miedź i jej stopy, a później metale szlachetne – złoto, srebro. Przy zakupie dowolnego towaru każdorazowo trzeba było odważyć ustaloną przez strony ilość metalu. Z kruszcu odlewano również przedmioty, które pełniły funkcje środka płatniczego, np. pierścienie, siekiery, dzidy itp. Ustalano cenę dobra, wskazując liczbę złotych siekier albo wagę metalu. Uciążliwe przy dokonywaniu tych transakcji było sprawdzanie ilości i jakości kruszcu. Każdy nosił więc przy sobie wagę i kowadełko, na którym ciął rozgrzany metal. Z tego powodu niektórzy kupcy wybijali na kawałkach metalu swoje stemple, co miało być gwarancją, że mają one właściwą wagę i odlane zostały z niezafałszowanego kruszcu.

Monetę niemal równocześnie wynaleziono w VII w. p.n.e. w kręgu cywilizacji greckiej w Lidii oraz w Argolidzie. Monety upowszechniały się wolno.. Na przykład Persowie wprowadzili je sto lat po Lidii, Rzym w IV w. p.n.e., a Kartagina w III w. p.n. e.

Odtąd monety nieodłącznie związane były z cywilizacją europejską, wybijano na nich znaki miejscowej władzy. Wartość kruszcu była niższa od podawanych na nich liczbach. Różnica ta stanowiła zysk dla tego, kto monety wypuszczał – emitował. Najczęściej byli to królowie, książęta lub Kościół. Bite w tym okresie monety miały wiele wad: wartość ich zmieniała się wraz z wahaniami cen kruszców, z których były bite, można było je bez trudu fałszować, jak również łatwo je było ukraść.

Korzenie europejskiego pieniądza papierowego sięgają roku 1665, kiedy to szwedzki Królewski Bank Wymiany zaczął wydawać kwity depozytowe. Określały one ilość srebra, którą obywatel umieścił w banku. Nie trzeba więc było nosić ze sobą kruszcu, który był ciężki i łatwo można było go ukraść. Początkowo monety były oddawane prywatnym bankierom, którzy wydawali za nie dokumenty zwane notami. Posługiwano się nimi przy dokonywaniu transakcji, regulowano nimi również długi. W każdej chwili można było pójść do banku z notą i wymienić ją na monety o określonej wartości. W 1694r decyzją Parlamentu Angielskiego założono Bank Anglii, który podobnie jak szwedzki Królewski Bank Wymiany – zaczął przyjmować depozyty w złocie lub srebrze i wydawać za nie noty(najpierw pisane ręcznie a od 1729r drukowane).

Z upływe czasu coraz więcej państw zastrzegło sobie prawo emisji not tylko dla jednego banku zwanego centralnym. Dawne kwity i noty stały się pełnoprawnymi pieniędzmi papierowymi emitowanymi przez jeden bank w każdym państwie. W Polsce jest nim Narodowy Bank Polski. Z czasem zaczęto odchodzić od pełnej wymienialności banknotów na złoto zgromadzone w banku. W obecnej chwili żaden kraj na świecie nie zapewnia wymienialności pieniędzy papierowych na złoto. Znaczą to, że wartość pieniędzy papierowych jest znacznie większa niż wartość złota znajdującego się w banku centralnym. W XX wieku pojawił się pieniądz plastikowy, czyli karty kredytowe. Dzięki temu nie musimy nosić plików banknotów lub sakiewek z monetami. Wszelkie zobowiązania możemy regulować elektronicznie z naszego konta bankowego.

Materiał pomocniczy nr 3

FUNKCJE PIENIĄDZA

Przeczytaj podane w tabeli zdarzenia i przyporządkuj każdemu odpowiednią funkcję pieniądza.

OPIS ZDARZEŃ	FUNKCJE PIENIĄDZA
Basia zauważyła w sklepie ciekawą książkę za 30zł. Twój przykład	Jest prawnym środkiem płatniczym
Wzięła ją z półki i w kasie zapłaciła należność Gotówką. Twój przykład	Jest środkiem gromadzenia oszczędności indywidualnych i akumulacji kapitału pieniężnego na większą skalę.
Pozostałe w portfelu pieniądze postanowiła odłożyć na prezenty świąteczne. Twój przykład.....	Jest miernikiem wartości dóbr i usług.
Właściciel księgarni podliczył zysk, okazało się, że wystarczy on na zakup płyty z muzyką jazzową dla córki. Twój przykład.....	Jest środkiem wymiany, pośredniczy w transakcjach równoczesnego przekazania towaru i pieniędzy między uczestnikami rynku.